

Egyház történelmi adatok.

XXV—XXVIII.

Virasztásaim. *)

KÖZLI JAKAB ELEK.

VI.

Gyulafy Léstár följegyzése Dávid Ferencz fogsága s halála körülményeiről.

1579. Fogatta meg Bathorj Christoph post disputationem Al-bensem David Ferenchet propter innouationem factam in causa religionis quandoquidem pro concione dicere ueritus non est. Christum adorandum non esse, Ac idolum sibi facere, quicumque eum

*) Az e czim alatt a Ker. Magvető mult évi VI. füz. 390—98 lapjain közölt utóbbi latin oklevelekben a következő kiigazítandó sajtóhibák fordultak elő.

Keresztény Magvető X. köt. 390. l. 8. sor „nominem“ helyett: neminem; a 22—23 sorban az: „inter cessendum“ szó — ily homályos azon forrásban is, honnan kiiratott; 391. l. 23. sorban, e helyett: „s ismerőleg“ ez olvasandó: elevenen szinezőleg; 27. sorban: „Hevenessy“ után kimaradt: pesti egyetemi könyvtárban levő; 392. l. 19. sor: „affligitant“ helyett: efflagitant; 29 sor: „fustu“ helyett: fastu; 33 sor: „labore“ helyett: labare; 393 l. 7 sor: „equum h. aequum; 14 sor: „Altoque“ h. Alteque; 15 sor: „suum“ h. suam; 30 sor: „deploratu“ h. deplorata; 394 l. 1. sor: „duretur“ h. daretur; 5 sor: „labefacturetur“ h. labefactaretur; 7 sor: „putebat“ h. parebat; 9 sor: „decreta“ h. decreto; 11 sor: „quavis h. quovis; 22 sor: „fuctum“ h. factam; 24 sor: „pati“ h. pari; „nomen h. numero; 25 sor: „intantia“ h. intentio; 28 sor: „concidat“ h. concidet; 32 sor: „aggravabuntur“ h. aggravabantur; 395 l. 9 sor: „Altissima h. Altissimae; 10 sor: „dicto“ h. dicta; 12 sor: „consolueri“ h. consolari; 30 sor: „admirat“ h. admirata; 37 sor: „a többiek“ h. mind; 399 l. 15 sor: „debilis“ h. debitis; 17 sor: „instructum“ h. instructam; 23 sor: „monumentum“ h. nocumentum; 400 l. 4 sor: „ideo“ h. adeo; 18 sor: „összszállítására“ h. viszszaállítására; 401 l. 11 sor: „feliratok“ h. feliratuk; kérem a kiigazítást és szíves elnézést.

Meg kell jegyezni azt is, hogy „III-dik Károly császár“ kifejezés téves, mint császár, VI-ik, mint magyar király, III-ik. Ezt az olvasó — kérem — tegye jóvá. Ezekkel a császár-királyokkal sok baja van a magyar történetírónak, sok szirttől és zátonyra jutástól kell óvakodnia igazságot kereső úttaközben. — Jakab Elek.

adoraverit. Coacta igitur frequenti Synodo ex ministris Hungariae et Transylvaniae a suae farinae hominibus hac in parte convictus et damnatus est. Blandrata quoque cum sua sententia perculit, qui tamen antea ei unice fuerat addictus. Aderat Faustus quoque Socinus Italus Senensis vir in ea Secta doctus. Paulus Julianus, ¹⁾ qui tunc Scholae Albensi praeerat, Michael Chyaki ²⁾ Cancellarius prolocutor Regis erat cum Caspate Bekesio. — ³⁾ Istuan kezehez attak ű volth Deuai Tiztarto es ű temetette el is hogi megh holth David Ferenchet. Egy Inasnal többek zabad nem uolth David Ferenchhez Jarni a penig Királifaluj Janos volth. In disputatione Albana mivelhogi beteg volt David Ferench es nem igen zolhatoth, Trauzner Lukach az veij assumalta erette az adversariusok argumentomit.

Annakelőtte Királi fia előtt Disputaltak volt David Ferenchel Varadon az magyarországi papok — — — ⁴⁾.

Ugy gondolom, minden darabka egykoru papir értékkel bir, a mi e nagy hitújítónkra és vértanunkra vonatkozik. Ezért közlöm az elébbi adatot, hogy fel-felújítva ez iránt a Keresztény

¹⁾ Giulai Pal akkor az Lengyel kiralnal lakot. Egykoru oldalirás.

Ehez később más kéz ezt írta: Ez az Gjulaj Pal Fejervari scholamester volt, nem az az Gjulaj Pal, ki az kiralnal Batori Istvannal lakot, kit Batori Sigmond megöletet Abafajan.

²⁾ Czaki Mihalj megh holt volt, Kendi Sandor volt az Cancellarius ekkor, mert Batori Christoph idejében volt.

³⁾ Innen egy név családi első része ki van vakarva, e miatt Dávid tömlöcz-tartójának csak keresztnevét tudjuk meg, de a családi előnév nélkül, mit kimondhatlan kárna kell mondanom.

⁴⁾ Gyulafi Lestár krónikai följegyzései. Hevenesy-gyűjtemény LXVIII. köt. 338. lapján új számozás szerint. Sarkirat: TT. M. s. Transylvanica.

E közlemény oldalán még e két jegyzés volt ugyan azon kézzel írva: Polonici quoque ministri Arriani scripto publico sunt testati blasphemam esse Francisci Davidis opinionem.

Alább e volt:

Disputationi Albensi Joannes quoque Lelesius Jesuita interfuit, qui postea Sigismundi fuit praeceptor.

Gyulaffi Lestár (Eustachius) atyja Gyulaffi János, anyja devecseri Gyórom András 2-ik leánya (neve nincs kitéve a krónikában), szül. 1557. Sept. 20. Eustachius napján, 1573-n a bécsi császári iskolában tanult, legelsőben volt követségbe a lengyel királyhoz 1582-n. Hevenesi M. S. LXVIII. 393. l. Azután 1593-ig még ötször volt oda mint Báthori Zsigmond fejedelem követe (Hevenesi M. S. LXVIII. 348. l.) Tehát a mit Dávid Ferenczről irt, közvetlen tudásból írta.

M agvető minden füzetében az unitáriusok közlemlékezetét, ez újítsa meg bennök az áldozni kész kötelelességérzetet. Mi Dávid Ferencz iránt hálával tartozunk s ezt be kell bizonyítnunk avval, hogy neki 1879-n hozzá méltó emléket állítunk. Mi legyen az, még most nincs napirenden. Az indítványozó maga akkorra tartotta fenn az arról való határozást, mikor áldozataink őszszege immár együtt s a háromszázados ünnep küszöbön lesz. Hazánk egy nem rég elhunyt nagy irodalmi tekintélyével, néhai Toldy Ferencz-czel egy alkalommal e kérdéstről beszélgetvén: ő nézetét hozzám intézett levelében papirra tette, s én azt mint előttem nagy becsü erekyét minden commentár nélkül közölni jónak látom azért, hogy tudja meg az ország, lássák meg hitfelekezetünk tagjai: mi volt véleménye e roppant tudományu férfinak a mi első püspökünkről; ohajtom, hogy ez buzgóságra gyujtson, a Dávid Ferencz név iránti tiszteletet és áldozatot tegye még átalánosabbá; de kijelentem, hogy annak idejében minő emléket állítsunk — ezt a kérdést e közlés által most még csak érintetni is teljességgel nem kívánom. Arra nézve az indítványtevőé az első szó, mint a határozási jog az unitárius egyház-zsinati főtanácsé. Ime a levél.

VII.

Toldy Ferencz levele Jakab Elekhez a Dávid Ferencz-emlék ügyében.

Császárfürdő, oct. 1875.

— — — — úr!

A miről utolsó együttlétünkör szó volt, Dávid Ferenc emlékezete megújításáról, nem hagy nyugonnom. Engedje, hogy az ügyszóval szóljak. Ha az erdélyi unitárius kar akar valamit tenni, tegye úgy hogy minél eclatansabb hatása legyen. Dávid Ferenc nem csak az unitáriusoké, nem is csak Erdélyé, ő a magyar nemzet díszje volt. El kell itt tekintenünk a confessionalis oldalról: ő reformátoraink közt — a menyinyiben mint dilettáns, de ki egyidőben foglalkodott a dogmatörténettel s a hazai theol. irodalommal, merem állítani — első hittudósaink közül való volt; az ő reformatori működése ha ki nem hatott is hazájából, de az európai tudomány nem mellőzheti, tudomást vesz róla ma is, minden nagyobb egyháztörténelem ismeri nevét. E mellett, szász léte dacá-